
AGRICULTURA ARE NEVOIE URGENT DE AJUTORUL GUVERNULUI

Autor: Marin Gospodarenco

Fermierii moldoveni se confruntă cu dificultăți mari – costurile de producție cresc, în timp ce prețurile sunt la pământ. Guvernul spune că-i ajută cum poate, dar organizațiile agricultorilor sunt revoltate și spun că autoritățile pot și trebuie să facă mai mult – iar dacă nu, vor ieși din nou la protest. În această analiză, vom examina cauzele acestor probleme, solicitările fermierilor, răspunsul Guvernului și potențiale soluții.

Problemele au început încă de anul trecut, când seceta a compromis 80-90% din recolta de porumb și 60-70% din recolta de floarea soarelui și sfecla de zahăr. La acestea s-au adăugat excesul de producție agricolă de anul trecut din Ucraina, problemele de logistică la exportul pe cale rutieră, blocajele frecvente la posturile vamale și starea lucrurilor din Portul Giurgiulești. Unele întreprinderi spun că nu-și pot plăti angajații de câteva luni, fiindcă nu au reușit să vândă cerealele de anul trecut.

În asemenea circumstanțe extrem de nefavorabile, foarte mulți fermieri mici și mijlocii riscă să falimenteze într-o perioadă foarte scurtă, dacă statul nu intervine decisiv. Efectul s-ar resimți în lanț și în alte ramuri conexe precum industria prelucrătoare, transportul feroviar, naval și rutier de mărfuri, alte sectoare de logistică. La pachet cu criza economică s-ar pierde mii de locuri de muncă și s-ar accelera migrația. Anume din aceste motive agricultura în Republica Moldova joacă un rol sistemic, iar problemele fermierilor nu sunt doar ale lor.

Protestele au început pe 7 iunie, după ce reprezentanții fermierilor nu au reușit să ajungă la un acord cu autoritățile privind revendicările de bază. Potrivit asociației „Puterea Fermierilor”, peste 1000 de fermieri cu 550 de tractoare au ieșit la protest chiar în prima zi. Pe 8 iunie, agricultorii au blocat drumurile spre vamă în Leușeni și Sculeni, precum și traseul Orhei-Rezina. Până pe 26 iunie, manifestațiilor s-au alăturat participanți din Edineț, Briceni, Ocnița, Bălți, Soroca, Fălești, Sîngerei, Căușeni, Leova, Hîncești, Cimișlia și alte localități.

Principalele revendicări ale fermierilor erau următoarele:

1. Să fie achitate, până la 1 iulie, toate datoriile la subvențiile pentru anul 2022;
2. Să fie alocate, fermierilor mici și mijlocii, nu mai târziu de 1 august, compensațiile costurilor de producere, în valoare de cel puțin 3.000 de lei per hectar, la culturile agricole de primă grupă (grâu, orz, rapiță etc.);
3. Să fie restricționat temporar, printr-o decizie a Comisiei pentru Situații Excepționale, importul în R. Moldova din Ucraina a grâului, porumbului, rapiței și floarea-soarelui;
4. Să fie amânate plățile scadente față de creditori fără calcularea penalităților pentru agricultorii afectați (până la 31 decembrie);

În continuare, vom analiza pe rînd fiecare dintre aceste solicitări.

➔ **Să fie achitate, până la 1 iulie, toate datoriile la subvențiile pentru anul 2022;**

Subvențiile sunt esențiale pentru modernizarea și dezvoltarea durabilă a agriculturii, mai ales pentru economiile în tranziție ca Republica Moldova. Din acest motiv, statul a și decis anterior să majoreze subvențiile pentru fermieri. Politica în domeniu este reglementată de Legea nr. 276/2016 cu privire la principiile de subvenționare în dezvoltarea agriculturii și mediului rural.

Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Dezvoltării Mediului Rural (FNDAMR) reprezintă totalitatea mijloacelor bugetare, precum și a celor provenite din partea partenerilor de dezvoltare, destinate finanțării măsurilor de sprijin aprobate de Guvern. Astfel că, valoarea FNDAMR constituie cca 50% din totalul cheltuielilor alocate din bugetul de stat sectorului agricol. Sursa finanțării bugetare, la moment este asigurată exclusiv din bugetul de stat.

Mijloacele FNDAMR se aprobă anul în temeiul Legii bugetului de stat.

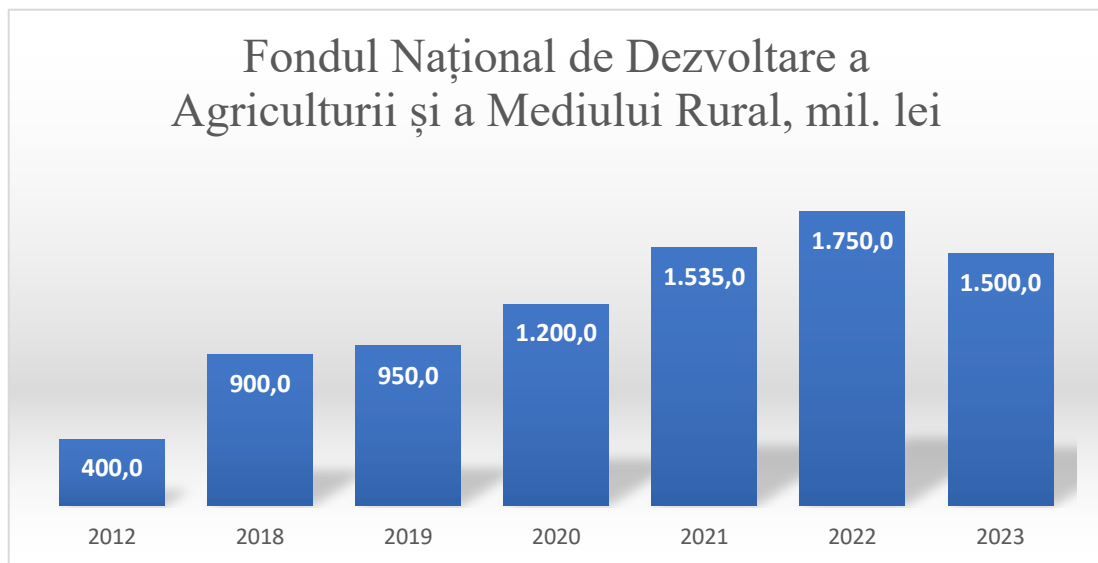

Fig. 1

În grafic, observăm că valoarea FNDAMR a crescut cu 375% din 2012 până în 2023 – un salt spectaculos, dar totuși insuficient pentru a satisface necesitățile reale ale sectorului agricol. Există și restanțe semnificative la alocarea subvențiilor – pentru anul trecut, cifra urca la 476 milioane de lei, potrivit datelor Agenției de Intervenție și Plăți în Agricultură. La pachet cu restul condițiilor nefavorabile, întârzierea subvențiilor îi duce pe fermierii mici și mijlocii în pragul falimentului.

Pe de altă parte, AIPA informează că, de la începutul anului 2023 până în prezent, în conturile beneficiarilor de subvenții au fost debursate circa 861,6 milioane lei pentru cererile de acordare a subvențiilor. Procesul de achitare a cererilor de acordare a sprijinului financiar continuă. Astfel, AIPA a mai autorizat spre plată peste 280,3 mil. lei în luna iunie, sume care deja sunt alocate în conturile beneficiarilor de subvenții, după cum urmează:

- 253,1 mil. lei pentru 1788 cereri de acordare a subvențiilor post-investiționale;
- 20,2 mil. lei pentru cereri de acordare a subvenției în avans ce contribuie la îmbunătățirea nivelului de trai și de muncă în mediul rural;
- 0,85 mil. lei pentru cereri de acordare a subvenției în avans pentru dezvoltarea proiectului start-up;
- 6,15 mil. lei pentru cereri de implementarea proiectelor prin abordarea LEADER.

Prim-ministrul a spus că¹, Guvernul a alocat suplimentar peste 533 de milioane de lei pentru a sprijini agricultorii afectați de criza economică regională. Din această sumă, 433 de milioane de lei vor fi distribuiți prin intermediul Mecanismului de restituire a TVA, iar alte 100 de milioane de lei vor fi repartizați pentru subvenționarea pierderilor înregistrate în urma creșterii prețurilor la motorină și fertilizanți.

Programul Guvernului de restituire a TVA este menit să reducă datoriile fermierilor la impozitele și taxele de stat. Beneficiari ai Programului vor fi agenții economici care au suportat pierderi de peste 50 la sută ale producției agricole, ca urmare a calamităților naturale produse în anul 2022 sau a embargoului impus de Federația Rusă. Rambursarea TVA se efectuează în baza cererii depuse la Serviciul Fiscal de Stat, iar plățile vor fi achitate în termen de 25 de zile lucrătoare de la data solicitării. Rambursarea va fi oferită pentru perioada aprilie 2022 – 2023.

→ Să fie alocate, nu mai târziu de 1 august, compensațiile costurilor de producere a fermierilor mici și mijlocii, în valoare de cel puțin 3.000 de lei per hectar, la culturile agricole de primă grupă (grâu, orz, rapiță etc.);

La moment, mulți agricultori sunt impuși să-și vîndă producția mai ieftin decît costul de producție, care a crescut pentru diferite categorii de produse cu 200-400%. În paralel, prețurile de pe piață au scăzut și ele foarte mult, astfel încît nici vorbă de profit pentru agricultori: ei, pur și simplu, nu-și pot scoate cheltuielile și riscă un colaps financiar. Sunt oameni care muncesc în cîmp și trebuie salarizați, dar, din cauza prețurilor de acum, întreprinderile agricole nu au bani să plătească salariile. Drept exemplu ne pot servi produsele din prima grupă.

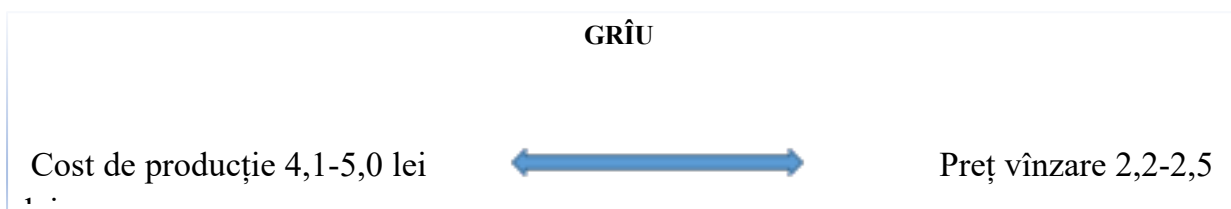

Fig. 2

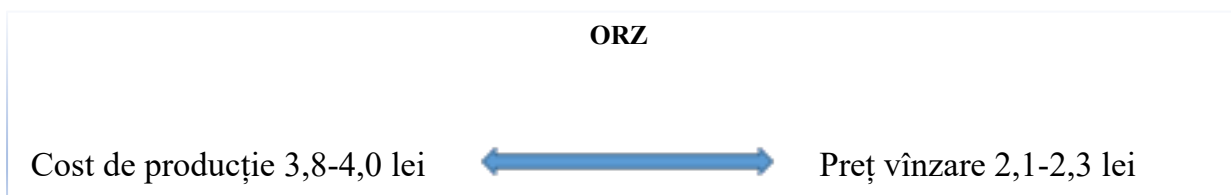
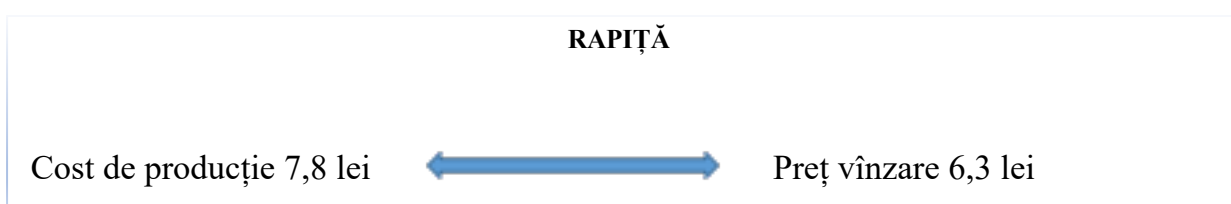

Fig. 3

¹ <https://gov.md/ro/content/prim-ministrul-dorin-recean-discutat-cu-reprezentantii-asociatiei-forta-fermierilor>

Fig. 4

Sunt de remarcat, și prețurile ascendente la carburanți în perioada dată.

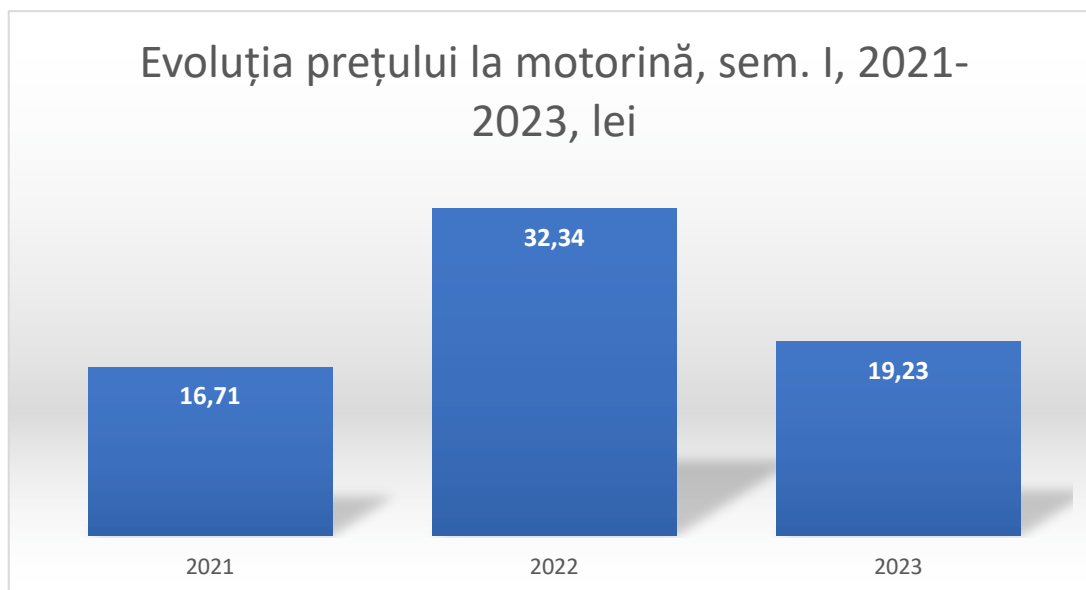

Fig. 4

Astfel, în acest grafic, vedem cu ușurință că prețul motorinei în 2022 practic s-a dublat față de 2021. Anul acesta, prețul este în scădere, dar rămîne totuși deasupra nivelului din 2021.

În acest context, fermierii au solicitat de la Guvern compensațiile costurilor de producere în valoare de cel puțin 3000 de lei per hectar. Pentru context – în alte țări ale Europei de Est, unde agricultorii se confruntă cu problemele similare, subvențiile constituie 200-400 euro per hectar, iar autoritățile au alocat suport financiar suplimentar pentru producătorii de cereale și oleaginoase în valoarea de aproximativ 300 mln euro. Totodată, Comisia Europeană a interzis temporar importul unor produse agricole din Ucraina în Polonia, România, Bulgaria, Ungaria și Slovacia.

În acest context, viceprim-ministrul Vladimir Bolea, în perioada 19-21 iunie curent, a mers la Bruxelles, unde a discutat cu oficialii europeni despre cele mai recente evoluții din sectorul agricol și a prezentat cifre, constatări și propuneri de acțiune privind atenuarea impactului economic al războiului din Ucraina asupra agricultorilor din țara noastră. Din partea UE, Comisia Europeană va studia calculele oferite de Republica Moldova pentru a stabili gradul de afectare a agricultorilor moldoveni în urma războiului din Ucraina. În baza acestor analize, UE va examina soluțiile de sprijin pentru sectorul agricol din țara noastră.

→ Să fie restricționat temporar, printr-o decizie a Comisiei pentru Situații Excepționale, importul de grâu, porumb, rapiță și floarea-soarelui în R. Moldova din Ucraina;

Odată cu izbucnirea războiului Rusiei împotriva Ucrainei, au fost perturbate lanțurile logistice și circuitele economice stabilite, atât pentru fermierii ucraineni, cât și pentru cei din țările vecine, ca Moldova. Întreaga piață regională de la Marea Neagră a fost dezechilibrată de oferta excedentară de cereale ieftine de origine ucraineană.

În Moldova, agricultorii bat alarma că importurile masive de produse cerealiere din Ucraina vor duce la prăbușirea prețurilor produselor cerealiere moldovenești. Fermierii spun că Ucraina furnizează pe piață produse cerealiere la prețuri mai joase decât costurile de producție ale agricultorilor moldoveni, care nu pot concura și riscă să falimenteze.

Volumele de cereale importate din Ucraina în perioada 2020-2022 și trim. I 2023					
(u.m./tone)					
Perioada/Cultura		2020	2021	2022	2023
1	Grâu	3530.9	333.6	24783.9	-
2	Porumb	2973.3	1737.2	73643.9	18397.5
3	Rapiță	8.5	-	11112.1	-
4	Floarea soarelui	1287.6	1668.9	100524.6	531.0

Tab. 1

Acest tabel ne arată cum au crescut în 2022, față de 2021, importurile de produse cerealiere din Ucraina: importurile grâu de 74,2 ori, porumb de 42,3 ori, floarea soarelui de 60,2 ori și rapiță cu 11112,1 tone. Aceste creșteri par impresionante, însă trebuie puse în context. Anul trecut, cu tot cu secetă, am avut o recoltă de peste 760 de mii de tone de porumb și am exportat aproape 1,3 milioane tone (datorită recoltei din anul precedent). Cele 73,6 mii tone de porumb ucrainean nu au astfel o pondere majoră pe piața moldovenească, mai ales că o bună parte este destinată probabil re-exportului. Spre exemplu, rapița nu poate fi procesată în Republica Moldova, așa că toate cele 11.112 tone importate în 2022 sunt destinate re-exportului.

Autorităților moldovenești dau și ele asigurări că importurile definitive din Ucraina, cel mai probabil, nu vor fi o problemă pentru Republica Moldova. Țara noastră nu intră în primele 15 destinații pentru exporturile de grâu, porumb și floarea soarelui din Ucraina (cu o excepție - floarea soarelui, când în perioada ianuarie-septembrie 2022 Moldova a ocupat locul 5 în topul destinațiilor). Spre exemplu, în perioada ianuarie-septembrie 2022 prima țară-destinație la export grâu din Ucraina era Turcia, urmată de România și Egipt. Cauză pentru care fermierii ucraineni nu sunt predispuși să-și vândă marfa în Republica Moldova, unde prețurile sunt relativ joase comparativ cu alte țări.

Problema ar fi mai degrabă că România și Turcia reprezintă principalele destinații și pentru cerealele moldovenești – cel puțin potrivit cifrelor din 2022. Adică problema nu e atât că fermierii moldoveni trebuie să concureze cu producția ucraineană acasă, pe piața din RM, dar că pierd competiția peste hotare, în principalele piețe externe de desfacere.

Țara	Cantitate (mii tone)	Valoare (mln lei)	% Cantitate	% Valoare
România	996,5	7.808,8	45%	47%
Turcia	559,0	3.674,4	25%	22%
Bulgaria	109,1	1.554,6	5%	9%
Elveția	109,9	512,9	5%	3%
Marea Britanie	87,4	414,7	4%	3%
Italia	61,6	384,7	3%	2%
Cipru	60,0	343,2	3%	2%
Grecia	60,8	298,1	3%	2%
Liban	38,2	229,3	2%	1%
Alte țări	123,7	1.329,6	6%	8%
Total	2.206,1	16.550,1	100%	100%

Tab. 2

→ Să fie amânate plățile scadente față de creditori fără calcularea penalităților pentru agricultorii afectați (până la 31 decembrie);

Creditele pentru agricultori au fost tot mai scumpe în anul 2022 urmare a politicii monetare restrictive a Băncii Naționale a Moldovei, dar situația s-a îmbunătățit la începutul anului 2023, odată cu scăderea relativă a ratei dobânzii.

În 2022, rata medie nominală la creditele noi acordate în moneda națională² a constituit 13,41%. Persoanelor juridice le-au fost acordate credite cu o rată medie de 12,29%, cu 4,2 puncte procentuale mai mare față de septembrie 2021.

La împrumuturile în valută, rata medie a constituit 4,27%, iar persoanelor juridice le-au fost acordate împrumuturi la o rată de 4,25%, cu 0,15 puncte procentuale mai mare față de luna similară a anului precedent.

Astfel, agricultorii au fost afectați puternic de seceta din anul trecut, iar în prezent întâmpină dificultăți cu rambursarea împrumuturilor. Ratele sunt în continuă creștere, iar o parte dintre fermieri se confruntă cu problema exporturilor, ceea ce le-a redus veniturile.

Alexandru Slusari de la Asociația Forța Fermierilor a cerut de nenumărate ori compensarea integrală a dobânzilor la credite, însă acest lucru nu s-a întâmplat. La moment, agricultorii cer de la Guvern să impună un moratoriu până la finele anului 2023 la plata dobânzilor și să interzică băncilor comerciale calcularea penalităților la plățile restante ale agriculturilor în contextul crizei actuale.

În anul 2022, producătorii agricoli au achitat rate pentru **creditele accesate în sumă de 6767,9 mil. lei**. Cele mai multe credite au fost accesate de către solicitanți de subvenții: de la băncile comerciale (97,3%), iar 2,7% de la organizațiile de creditare nebancaară.

² <https://www.bnm.md/ro/content/evolutia-pietei-creditelor-si-depozitelor-luna-septembrie-2022>

CONCLUZII:

Din anul 2022, domeniul agrar a fost afectat de numeroase probleme: seceta cruntă, creșterea prețurilor la resurse necesare producerii agricole cu 110-220 %, majorarea dobânzilor la credite aproximativ de 3 ori. Invasia rusă în Ucraina a distrus lanțurile logistice regionale, iar excesul producției agricole din Ucraina a dezechilibrat piața regională. În Moldova, pe piața internă, prețurile la grâu, orz, porumb, rapiță și floarea soarelui au scăzut cu 2-4 lei per kg.

În prezent, sectorul agrar este într-o stare precară și fermierii mici, deocamdată, nu pot miza integral pe subvențiile pentru anul trecut, rămase neachitate în sumă de 476 milioane de lei.

Aproape toți agricultorii mici și mijlocii, în prezent, au dificultăți în acoperirea cheltuielilor pentru recoltare și efectuarea lucrărilor agricole de toamnă. Lucrările agricole de primăvară au fost realizate de mulți agricultori la nivelul minimal tehnologic. O bună parte de fermieri planifică sistarea activității. Așa cum arătam mai sus, agricultorii din alte țări est-europene care se confruntă cu problemele similare se bucură atât de subvenții mai mari, cât și de unele restricții protecționiste la import.

În acest context, disperarea fermierilor care amenință cu proteste noi este de înțeles și e datoria Guvernului să întreprindă măsuri pentru a evita un colaps agricol cu repercusiuni pentru întreaga economie și societate.

SOLUȚII ȘI RECOMANDĂRI:

1. Elaborarea și promovarea actelor normative privind subvenționarea în agricultură și mediul rural, prin modificarea regulilor de distribuire a FNDAMR.
2. Reorganizarea AIPA care va prevedea crearea de subdiviziuni noi pentru a implementa corect sursele financiare alocate spre administrare, fortificarea celor existente.
3. Creșterea salariilor la AIPA pentru a combate deficitul de cadre și a atrage specialiști buni.
4. Atragerea mijloacelor financiare din partea partenerilor de dezvoltare, fondurilor UE pentru dezvoltarea agriculturii și mediului rural.
5. Digitalizarea și interconectarea sistemelor informaționale ale instituțiilor abilitate pentru a facilita procesul de depunere și examinare a cererilor de subvenționare.
6. Elaborarea și aprobarea politicilor sectoriale relevante, (re)prioritizarea domeniilor subvenționate în concordanță cu resursele financiare disponibile.
7. Elaborarea și aprobarea unor reglementări unice, necesare pentru determinarea pagubelor suferite de producătorii agricoli urmare a calamităților naturale (îngheț, secetă, grindină etc.).
8. Restituirea fără echivoc a subvențiilor restante pentru 2022 în sumă de 476 milioane lei.